
PROKURORŲ (-IŲ) TIKSLINĖS GRUPĖS DISKUSIJOS ANALIZĖ

Parengė dr. Liutauras Labanauskas

VILNIUS 2021

ŽURNALISTŲ ETIKOS INSPEKTORIAUS TARNYBA

© Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba

Tyrimas atliktas vykdant Europos Sąjungos iš dalies finansuojamą projektą „#NoPlace4Hate: tobulinant institucijų atsaką į neapykantos kalbos reiškinių Lietuvoje“ (sutarties su Europos Komisija Nr. 875127-LGKT-HS-REC-AG-2019/REC-RRAC-RACI-AG-2019), finansuojamą pagal Europos Sąjungos Teisių, lygybės ir pilietybės programą (2014–2020).

Projektą įgyvendino Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba ir Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba. Visa atsakomybė už ataskaitos turinį tenka autoriams ir projekto vykdytojams. Ataskaitos turinys negali būti vertinamas kaip atspindintis Europos Komisijos nuomonę.



Finansuota pagal Europos Sąjungos
2014-2020 m. Teisių, lygybės ir pilietybės programą

TIKSLINĖS GRUPĖS DISKUSIJOS TYRIMO METODOLOGIJA

Tyrimui atlikti pasirinktas kokybinis grupės diskusijos metodas. Tyrimo pirminiai duomenys buvo renkami žodine forma. Grupės diskusija su prokurorais (-ėmis) vyko 2021 m. kovo 10 d. Gavus dalyvių žodinius sutikimus, diskusija buvo įrašyta. Diskusijos trukmė – 1 val. 35 min.

Atliekant tyrimą naudotos teminės diskusijos gairės. Pagrindinės diskusijos temos buvo šios:

1. Prokurorų (-ių) patiriami iššūkiai tiriant ir nagrinėjant neapykanta motyvuotas nusikalstamas veikas, galimi atliekamų tyrimų trūkumai;
2. Informacijos, susijusios su neapykantos indikatorių ir motyvų vertinimu, poreikis;
3. Neapykanta motyvuotų nusikalstamų veikų latentškumo priežasčių vertinimai;
4. Asmeninių nuostatų įtaka neapykanta motyvuotų nusikalstamų veikų tyrimui.

Taikyta tikslinė atranka. Diskusijos dalyviai (-ės) atrinkti Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybai bendradarbiaujant su Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros ir Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos atsakingais asmenimis. Likus dviem savaitėms iki diskusijos dalyviams (-ėms) buvo išsiųstas laiškas kvietimas dalyvauti tyrime. Norintieji ir norinčios dalyvauti diskusijoje prokurorai ir prokurorės turėjo užsiregistruoti bei užpildyti dalyvio (-ės) anketą. Vėliau su šiais dalyviais (-ėmis) susisiekiama asmeniškai, jiems išsiųsti prisijungimo Zoom programoje kodai bei informacija, kurioje paaiškintas tyrimo tikslas, tyrimo dalyvių teisės, duomenų panaudojimo ir saugojimo būdai bei informacija dėl konfidencialumo ir anonimiškumo užtikrinimo, privatumo gerbimo.

Diskusijoje dalyvavo 11 prokurorų (-ių), 5 moterys ir 6 vyrai. Dalyvių amžius nuo 37 m. iki 53 m. (amžiaus vidurkis – 45,4 m.). Didesnę nei 15 m. darbo teisėsaugos institucijose patirtį turėjo 10 dalyvių. Viena dalyvė turėjo nuo 5 iki 10 m. darbo patirties teisėsaugos institucijose. Visi diskusijoje dalyvavę prokurorai (-ės) turėjo patirties tiriant neapykanta motyvuotas veikas (pvz., specializuojasi neapykantos veikų tyrimo srityje (iš didžiųjų miestų), tiek nesispecializuojantys, bet turėję anksčiau ar šiuo metu tiriantys tokio pobūdžio bylas). Diskusijos dalyviai (-ės) nurodė, kad oficialios specializacijos nėra, bet jau turintiems patirtį neapykantos veikų tyrimuose, tokios bylos yra paskiriamos. Dalyviai (-ės) iš didžiųjų miestų nurodė, kad „bylų netrūksta“.

Diskusija vyko nuotoliniu būdu per Zoom programą. Diskusijos dalyviai (-ės) įsitraukė gana aktyviai, sąveika su kitais dalyviais (-ėmis) buvo draugiška ir palaikanti. Diskusijos metu surinkti duomenys yra žvalgomojo pobūdžio ir atspindi tik diskusijoje dalyvavusių asmenų požiūrį.

DISKUSIJOS APIBENDRINIMAS

Diskusijos dalyviai kaip patį didžiausią iššūkį tiriant neapykanta motyvuotas veikas įvardijo **komentarų internete autorystės nustatymą**. Pvz., pažeidėjų IP adresus nustatomas „be problemų“, tačiau galimai neapykantos veiką padariusį asmenį identifikuoti yra sudėtinga, nes prie atviro wifi-tinklo gali jungtis labai daug asmenų, o ryšio savininkas nežino, kokie asmenys prisijungė arba įmonėse, kur vienu kompiuteriu naudojasi 5-6 darbuotojai (-os), nė vienas (-a) iš jų gali nepripažinti, kuris (-i) rašė komentarą. Todėl, pasak dalyvių, tyrimas sustoja arba tenka jį nutraukti.

Diskusijos dalyviai (-ės) taip pat akcentavo, kad „*iniciatyva [pradėti ikiteisminį tyrimą] ateina iš visuomeninių organizacijų*“. Dalyviai (-ės) **pasigenda pačių teisėsaugos institucijų iniciatyvos pradėti ikiteisminius tyrimus savo sprendimu**: „*ką gaunam, tai yra viskas atsiųsta [pažeidžiamų asmenų teises atstovaujančių organizacijų], bet patys [pareigūnai] nieko nemato*“. Diskusijos dalyviai (-ės) teigė „*nepamenantys*“, kad patys pareigūnai „*radę kažkokį komentarą rašytų „tarnybinį“ ir pradėtų ikiteisminį tyrimą*“.

Pareigūnai taip pat minėjo **iššūkius dėl teisinės pagalbos**, jei galimą neapykantos veiką padarė asmuo turintis (-i) Lietuvos ar kitos šalies pilietybę, gyvenantis (-i) užsienyje. Kreipimasis dėl teisinės pagalbos į užsienio valstybes yra ribotas dėl mažo pažeidimo sunkumo ar pavojingumo. Pareigūnai (-ės) minėjo ir **laiko iššūkį**: „*kuo greičiau gaunama ir surenkama informacija, tuo labiau norisi tęsti procesą [...] kai lietuviai iš užsienio valstybių parašo komentarus ir tada prasideda užklausos į užsienį, ir tada reikia labai stipriai save motyvuoti, kad surinkti tuos duomenis, kartais jauti, kad gali ir nieko negauti ir darbas gali nueiti niekais*“.

Prokurorams (-ėms) taip pat kyla sunkumų **dėl specialistų išvadų**. Jei tiriamas žodinis komentaras, gauti specialisto lingvistinę išvadą, pasak diskusijos dalyvių, nėra sudėtinga. Tačiau tam tikrais atvejais (paminėtas kompiuterinis žaidimas) yra sunku rasti specialistus, kurie gali teikti išvadą ir vertinti vaizdinę informaciją (pvz., dėl neapykantos kompiuteriniuose žaidimuose ar reklamoje).

Siekdami **atskirti neetišką turinį nuo neapykantos veikų**, prokurorai (-ės) minėjo skiriantys užduotis specialistams, kad jie pasisakytų – „*ne patys pareigūnai vertina, [...] ar tai yra kurstymas ar tai nėra*“. Diskusijos dalyviai (-ės) nurodė pasitikintys specialistų išvadamis ir žiniomis bei pabrėžė, kad jei kyla abejonių, jie gali kreiptis į specialistus pakartotinai. Dalyviai (-ės) teigė suprantantys, kad jei kyla klausimų dėl išvadų, kils „*dar daugiau klausimų ir teisme*“, tad pabrėžia, jog svarbu skirti laiko išsiaiškinti visas galimos neapykantos veikos aplinkybes. Diskusijos dalyviai (-ės) taip pat teigė, kad yra atvejų, kada iki teismo išvados yra vienareikšmiškos, tačiau teisme specialistui gali būti sunku likti nešališku: „*gal jam pagailo to žmogaus [pažeidėjo], kad jis pradėjo interpretuoti*“. Taigi visapusiškas pasitikėjimas išvadamis gali būti diskutuotinas.

Taip pat susiduriama su iššūkiu, **kaip atskirti nuomonę nuo neapykantos veikos**. Paminėjus šį iššūkį diskusija pakrypo apie **administracinės atsakomybės taikymą**, ir, pasak diskusijos dalyvių, jei bus tinkamai atribota administracinė atsakomybė nuo baudžiamosios atsakomybės, toks įstatyminės bazės pakeitimas galėtų tapti svarbiu įrankiu palengvinančiu ir prokurorų (-ių)

darbą. Tačiau diskusijos dalyviai (-ės) ginčijosi dėl administracinės atsakomybės taikymo. Ypač dėl 170 str. 2 dalies. Pasak kelių dalyvių, jei nepavyks atriboti baudžiamosios atsakomybės nuo administracinės „*neveiks nei ta, nei ta*“. Patį neapykantos kalbos pavojingumą prokurorai (-ės) nurodė galintys nesunkiai priskirti prie administracinių nusižengimų, bet išreiškė abejones dėl ištyrimo sunkumų. Pasak dalyvių, nėra aišku, kaip reikės tirti administracinį nusižengimą, nes baudžiamajame kodekse yra daugiau instrumentų (pvz., surasti veiką padariusį asmenį). Diskusijos dalyviai (-ės) neįžvelgia grėsmės, kad dėl administracinės atsakomybės įvedimo padidės teisėsaugos darbo krūvis, jie teigia, kad apskritai bendras nusikalstamumo lygis kasmet mažėja, todėl galimas pranešimų apie neapykantos skaičiaus augimas reikšmingai nedidintų darbo krūvio.

Diskusijoje taip pat minėti prieštaravimai tarp Lietuvos teismo ekspertizės centro ir Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos atliktų analogiškų tyrimų, kurių **išvados kartais nesutampa**. Dalyviai (-ės) minėjo, kad nežino ar tarp šių institucijų vyksta bendradarbiavimas ir kurioje srityje, kuri iš šių institucijų yra kompetentesnė vienais ar kitais klausimais.

Buvo paminėti ir **iššūkiai, susiję su teisine praktika ir žinių trūkumu, kaip palaikyti kaltinimą** neapykantos veikų byloje. Dalyviai (-ės) paminėjo Holokausto neigimo bylą, kurios metu „*reikėjo ir istorinius šaltinius skaityti, ir pačiame procese susirinkdavo ir tremtinių vaikai, ir garbingo amžiaus įvairūs žmonės su savo kiekvieno pozicija ir savo kiekvieno nuomone*“. Pasak dalyvių, byla baigėsi „*absoliučiu išteisinimu*“, nes „*trūko žinių ir praktikos. Pas mus tų bylų nėra daug, bet jose palaikyti kaltinimą yra sudėtinga. Reikia ne tik mokymų, bet daugiau išsiaiškinimo, daugiau šviesti visuomenę*“. Diskusijos dalyviai (-ės) kreipė daug dėmesio į teisinį svarbių istorijai nusikaltimų neigimo reglamentavimą. Pasak dalyvių, BK 170 str. 2 d.¹ kalbama ne apie neigimą, bet apie viešą pritarimą. Viešas pritarimas ir neigimas, pasak prokurorų, yra skirtingos sąvokos. Taip pat taikant šią normą pareigūnams kyla sunkumų dėl aiškiai apibrėžto istorinio laikotarpio (pvz., Antrojo pasaulinio karo laikotarpiu atskiro Lietuvos Respublikos teritorinio vieneto nebuvo) ir gali kilti sunkumų, susijusių su straipsnio dispozicijos taikymu neapykantos veikose: „*ten suplakta eilė labai skirtingo lygio ir pobūdžio nusikaltimų [...] skirtingų epochų, skirtingo pobūdžio*“.

Prokurorai (-ės) minėjo, kad **neapykantos kalbą supranta** taip, kaip ji apibrėžta ir išaiškinta 2020 m. Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros „Ikiteisminio tyrimo dėl neapykantos nusikaltimų ir neapykantą kurstančios kalbos atlikimo, organizavimo ir vadovavimo jam ypatumų metodinėse [rekomendacijose](#), taip pat paminėtos VRM [rekomendacijos](#)². Dalyviai (-ės) teigė, kad šiuose dokumentuose yra „*viskas aiškiai apibūdinta*“.

Nustatant prioritetus, kurias neapykantos veikas tirti, pasak dalyvių, laikomasi normų konkurencijos principų, bet paminėta, kad neapykantos motyvas yra sunkinanti aplinkybė. Pavyzdžiui, jei įvykdytas nusikaltimas su neapykantos motyvacija, tai kvalifikuojama kaip normų sutaptis. Pasak dalyvių, reikia vertinti veikos sunkumo pobūdį ir „*žiūrėt kokio pavojingumo veika*,

¹ 170 str. 2 d. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas: [...] kas viešai pritarė SSRS ar nacistinės Vokietijos įvykdytai agresijai prieš Lietuvos Respubliką, SSRS ar nacistinės Vokietijos įvykdytiems Lietuvos Respublikos teritorijoje ar prieš Lietuvos Respublikos gyventojus genocido ar kitiems nusikaltimams žmoniškumui arba karo nusikaltimams.

² VRM užsakymu rekomendacija parengė teisininkė D. Murauskienė.

imtis priemonių, kad nutraukti nusikalstamą veiką, izoliuoti vieną pusę nuo kitos“. Nors diskusijos dalyviai (-ės) sutiko, kad neapykanta motyvuotos veikos vertintinos kaip pavojingesnės, tačiau pabrėždami, jog dažniausios neapykanta motyvuotos veikos yra komentarai, iš intonacijos leido suprasti, kad šie pažeidimai gali būti vertinami ir ne taip rimtai – *„tai didžioji dauguma juk yra įvairūs komentarai, dažniausiai nėra [juose] iškart raginimo tuoj pat imtis kažką smurtaut, žudyti [...] reikia žiūrėti į konkrečią situaciją ir suteikti kažkokio prioriteto vienai ar kitai [veikai] – kol kas nelabai [...], jei tai yra komentaras tai jis ir neis prie sunkių nusikaltimų [...] nėra taip, kad mes neapykantos nusikaltimams duodam pirmumą“.*

Diskusijos dalyviai (-ės) minėjo, kad **pasigenda mokymų** ir teigė, kad tiek policijos pareigūnų (-ių), tiek prokurorų (-ių) pasirengimas tirti neapykantos veikas nėra pats geriausias: *„iš specialistų informacija nepamaisys niekam“.* Dalyviai (-ės) išreiškė norą įgyti daugiau patirties, daugiau sužinoti. Dalyviai (-ės) minėjo, kad ypač pageidautų informacijos apie bylas, kuriose buvo tiriami *„ne komentarai, bet sudėtingesnio pobūdžio nusikaltimai“.* Pasak dalyvių, jei tiriami komentarai, dokumentų rinkimas yra gana aiškus (nustatomas IP adresas, surandamas pažeidėjas, įvyksta apklausa, gaunamos specialistų išvados ir priimamas sprendimas pagal specialistų išvadas) – *„tai čia nėra tiek daug medžiagos rinkimo“.* Tačiau tais atvejais, kai neapykanta kaip motyvas tiriamas sudėtingesnio nusikaltimo byloje gali trūkti žinių. Diskusijos dalyviai nurodė, kad mokyti labai praverčia jau minėtos Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros [rekomendacijos](#): *„ten yra visas šimtas punktų“.*

Taip pat **reikalingos technologijų žinios** nustatant veikos internete autorystę ir įrodinėjant sistemumą. Pvz., minėti sunkumai nustatant interneto „trolius“. Diskusijoje buvo pateiktas pavyzdys apie Lietuvai priešiškos valstybės „trolių“ komentarą, kuris *„eina per visas žiniasklaidos priemones“* – tokių specializuotų žinių apie technologijas labai pasigendama.

Dalyviai (-ės) minėjo, kad prokurorų (-ių) **specializacija neapykantos bylose** labiau pasiteisintų didžiuosiuose miestuose, nes mažesniuose miestuose tokių tyrimų nėra daug ir neįmanoma būtų specializuotis. Dalyviai (-ės) minėjo, kad kiekvienas (-a) prokuroras (-ė) turi ir kitas darbo sritis, ir nesant daug bylų, neapykantos veikų specializacija *„gaunasi tik formali“.* Dalyviai pabrėžia, kad negali skirti viso laiko vien tik gilinimuisi į neapykantos veikas: *„kai tas tyrimas vienas kitas, sunku surinkti duomenis tyrimui, kai tau ta byla papuola vieną du kartus“.*

Prokurorai (-ės) turėjo pastebėjimų **dėl policijos pareigūnų (-ių) kompetencijų.** Policijos pareigūnai į neapykantos veikas žiūri *„kaip į kažką tokio“*, bet, pasak prokurorų (-ių), neapykantos veikų tyrimuose galioja tos pačios įrodinėjimo taisyklės kaip ir kitiems nusikaltimams tirti, *„o čia parašė, neparašė, padarė, nepadarė, nu, toks atsainus jų [policijos] požiūris“.* Pasak dalyvių, policijos pareigūnams (-ėms) turėtų būti išaiškinta, kad tai *„analogiški nusikaltimai, kaip ir visiem kitiem taisyklės vienodos“.*

Minėta, kad kartais pareigūnai (-ės) gali vengti imtis neapykantos bylų, nes **paprasciau tirti kitus nusikaltimus.** Diskusijos dalyviai (-ės) paminėjo keletą pavyzdžių iš savo darbo patirties: *„[prokurorai] nusišalino apylinkės teisme, nusišalino apygardos teisme, galų gale kitame mieste [byla buvo] išnagrinėta“.* Prokurorai (-ės) paminėjo, kad ir neapykantos pažeidėjai *„yra specifiniai asmenys, jie vengia proceso, turi savo visokius įsitikinimus“.* Dėl šių priežasčių bylų **procesai gali tęstis ilgą laiką ir demotyvuoti.**

Prokurorai (-ės) teigia, kad kai kurie pareigūnai gali būti linkę **nepakankamai rimtai traktuoti neapykantos veikas**: „gal čia ir nieko tokio“, „kas tas žodis“, „kur yra fizinis veiksmas, tai jau fizinis veiksmas“, o „žodis tai čia užsimiršo, tai kas [kad tirsi]“.

Pasak dalyvių, reikėtų kelti klausimą dėl **žiniasklaidos priemonių atsakomybės**. Kai kuriuos straipsnius žiniasklaidoje prokurorai (-ės) teigė galintys kvalifikuoti, kaip kurstančius neapykantą. Pasak jų, žiniasklaidos priemonės, leisdamos rašyti komentarus po tam tikrais straipsniais „galima sakyti išprovokuodavo, žmones visą eilę tų komentarų prirašyti ir prasidėdavo medžioklė tų komentatorių“. Pasak prokurorų (-ių), žiniasklaidos priemonės tam tikrais atvejais bylose turėtų būti pripažįstamos nusikaltimo bendrininkais teisine, o ne tik moraline prasme:

„Pats straipsnis, po kuriuo tų komentarų buvo, [...] mes su tyrėjais skaitėm tą straipsnį, mes nesuprantam, kaip jį [straipsnį] idėjo, kaip leido patį straipsnį dėti, talpinti į internetą. Ten turėjo būti atsakomybė iš dalies to autoriaus, kuris parašė patį straipsnį, nes iš dalies pačiam autoriui būtų galima pradėti ikiteisminį tyrimą. Aišku pažeidėjai, kurie sureagavo ir komentavo yra neteisūs, bet [neteisus ir] asmuo, kuris to straipsnio autorius“.

Pagrindinės **latentiškumo ir atsisakymo tęsti bylą priežastys**, susijusios su argumentavimu, kad galima neapykantos veika buvo nuomonės reiškinys ar saviraiškos laisvė ir tai apsunkina tyčios kryptingumo įrodinėjimą. Kartais prokurorams (-ėms) ir iš paties pareiškimo jau būna akivaizdu, kad tai nuomonė, ir tada jie patys gali priimti sprendimą pranešimą vertinti kaip nuomonę ir nesikreipti dėl specialisto išvadų.

Tarp atsisakymo tirti neapykanta motyvuotas veikas priežasčių buvo paminėta „*ikiteisminio tyrimo tyrėjų „išprusimo“ stoka*“ ir akcentuota, kad **mokymai yra labai svarbūs ikiteisminių tyrimų specialistams (tyrėjų grandžiai)**. Pasak prokurorų (-ių), nemaža **dalis pranešimų „sustoja“ teritoriniuose policijos komisariatuose** būtent tyrėjų grandyje arba „*labai graškčiai pasislepia*“ po administracinės teisės pažeidimais (taip pat ir kitais pažeidimais, pvz., nesunkus sveikatos sutrikdymas) – „*ar tyčiom ar netyčiom, bet pasislepia*“. Vienas diskusijos dalyvis minėjo, atvejį apie užrašą prie žydų sinagogos „Šykštumas – yda“. Pranešimą buvo atsisakyta tirti, motyvuojant, kad tai administracinis pažeidimas, nes žala nesiekė 30 eurų. Bet vėliau paaiškėjo, kad užrašas sutapo su viena iš žydų bendruomenės švenčių. Šis pavyzdys rodo, kad tyrėjams (-oms) kartais gali būti sunku įvertinti visas aplinkybes, ypač kai jos susijusios su žiniomis apie atskirų bendruomenių kultūrą.

Specialistų išvados gali turėti įtakos pažeidėjų išteisinimui. Dalyviai teigė, kad jų praktikoje yra buvę atvejų, kurie yra akivaizdžios neapykantos veikos, ir specialistų išvados, pasak diskusijos, dalyvių „*ne visada ir reikia*“. Vienas dalyvis retoriškai klausė: „*Jei [parašė] komentarą „visus pyderus į Osvencimo krosnį“ – ar tai čia dar reikia klaust [specialistų] ar yra neapykanta!?*“. Pasak dalyvio tokiais atvejais yra nukrypstama nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir EŽTT praktikos: „*Mes klausiamė [specialistų] klausimų, kurie [jau] yra tiesiogiai susiję su teisės taikymu*“. Taip pat buvo paminėtas atvejis, kada pažeidėjas buvo išteisintas, vien todėl, jog teismas nurodė, „*kad kaltinimas grįstas vien tik specialisto išvada, kurioje specialistas suformulavo teisės taikymo pobūdžio atsakymą. Ne dėl turinio esmės, bet dėl teisės taikymo [...]. Kitaip tariant, specialistui suteikiami teisės taikytojo įgaliojimai*“.

Dalyviai (-ės) teigė, kad **nukentėjusio asmens požiūris tyrimui įtakos nedaro**. Minėjo, kad neapykantos motyvas gali būti tiriamas net jei nukentėjęs asmuo nesupranta, jog padaryta neapykantos veika ir nepriklauso pažeidžiamai grupei (pvz., kaltininkas apsiriko), tokiu atveju pabrėžiamas **motyvo svarbumas**. Pasak dalyvių, Baudžiamojo kodekso straipsnio dispozicija nekalba apie asmenį, bet apie neapykantą reiškiamą prieš bendruomenę. Jei nukentėjęs asmuo neapykantos motyvo neižvelgia, vertinama pagal nusikalstamos veikos požymius ir vertinama, ar neapykanta reiškiamas.

Vertindami neapykanta motyvuotų **veikų tikimybę ir pavojų atskiroms grupėms**, prokurorai (-ės) minėjo, kad pavojingumas tam tikrai grupei padidėja dėl informacijos apie tam tikrą grupę žiniasklaidoje ir socialiniuose tinkluose. Labiausiai pareigūnai pabrėžia LGBTI+ grupę kaip labiausiai galinčią nukentėti „*ne vienerius metus tas bus [...] liūto dalis – neapykantos nusikaltimai dėl seksualinės orientacijos*“. Kita svarbi grupė – antisemitinės neapykantos veikos. Taip pat išskirti romų tautybės asmenys, kurie apibūdinami kaip „*nematomi*“, nes yra „*nei ginami, nei patys ginasi*“.

Pagrindinė problema, kodėl pažeidėjai neišaiškinami, susijusi su tuo, kad **pažeidėjai internete turi daug galimybių pasislėpti**: „*turim tik [IP] adresus ir komentarus, pagal kuriuos nieko nerandam. Bylos nutraukiamos dėl nedidelio pavojingumo. O didesnio pavojingumo bylų – nėra daug*“.

Prokurorai (-ės) gerai suvokia **neapykantos veikų pavojingumą**, pamini istorinius pavyzdžius (pvz., pogromus). Nors diskusijos dalyviai (-ės) minėjo, kad formaliai neapykantos kalbos veikos internete priskiriamos prie nesunkių nusikaltimų, bet taip pat teigė, kad tai „*bjaurūs nusikaltimai, kurių tikslas – gimdyti kitus nusikaltimus*“. Pasak dalyvių, „*neapykantos kalba, gimdo neapykantos nusikaltimus, yra dalis visuomenės, kurie neapykantos kalbos veikomis gali paskatinti daryti kitus neapykantos nusikaltimus*“. Diskusijos dalyviai (-ės) sutiko, kad dėmesys neapykantos kalbai neturėtų būti vien formalus.

Diskusijos dalyviai (-ės) supranta, kad negali būti šališki, tačiau pastebėjo, jog nuostata „**patys kalti, patys provokuojat**“ iš teisėsaugos pareigūnų pusės labiau gali pasireikšti nukentėjusių LGBTI+ asmenų atžvilgiu. Dėl homofobinių nuostatų diskusijos dalyviai (-ės) kaltino ir teisėjų mentalitetą bei neslėpė, kad tokios nuostatos egzistuoja. Diskusijos dalyviai (-ės) akcentavo, kad reikia keisti savyje supratimą, „*viduje pertvaras perstatyt*“, nepaisant „*kokį tu turi vidinį požiūrį ar įsitikinimus*“.

Prokurorai (-ės) pastaruoju metu išvelgia ir tam tikrą tendenciją bei **aktyvumą tarp nukentėjusiųjų** ypač dėl komentarų tyrimo. Pareiškimus rašantys asmenys ikiteisminiame tyrime pradeda reikalauti civilinių ieškinių dėl neturtinės žalos atlyginimo „*[...] jau galima sakyti tokia „taksa“ eina. Už vieną komentarą, už vieną asmenį 500 eurų neturtinės žalos*“. Diskusijos dalyviai (-ės) klausė, „*kas gali paneigti, kad [pažeidžiamų grupių] asmenys [kels turinį į socialinius tinklus] ir medžios tokius komentarus, ir sieks prisiteisti neturtinę žalą*“. Tai diskusijos dalyviai (-ės) įvardijo kaip „teorinę“ grėsmę, kita vartus, argumentavo, kad tai nėra joks „*pasipinigavimas*“, nes toks asmuo, kuris įrodo neturtinę žalą, „*tik realizuoja savo teises*“, ir, pasak dalyvių, teisėsaugos institucijos turi „*saugiklių įvertinti, ar nukentėjusieji šia teise nepiknaudžiauja*“.

Diskusijos dalyviai (-ės) teigia, kad jiems reikia „**pamiršti teismų praktiką, kuri buvo iki 2020-ju**“. Pasak dalyvių, po [Beizaras ir Levickas](#) bylos „*taškas padėtas, imama formuoti [nauja teismų] praktika. Nuo nulio*“. Diskusijos dalyviai (-ės) pabrėžė, kad **labai svarbu, kaip bus formuojama**

teisinė praktika po minėtos bylos. Nors ir teigia, kad girdi pasakymų, „*kad tokiom nesąmonėm nėra čia ko valstybės pinigų švaistyt*“, tačiau ypač akcentavo pokyčius po 2020 m. ir tikina jaučiantys, jog teisinė praktika „*eina nauja linkme*“. Dalyviai (-ės) taip pat pabrėžė, kad **matantys naują „nišą“**, jog tai „šviežia“ nusikaltimų rūšis. O tai, kad vis daugiau asmenų pradeda ginti teises („*kur anksčiau sakydavo „ai čia nesąmonė“*) byloja, kad Lietuva „*eina iš atsilikusios agrarinės visuomenės kultūringų šalių link*“.

Kita vertus, prokurorai (-ės) pabrėžia, kad iki minėtos bylos buvo vienas kraštutinis – atsisakoma pradėti ikiteisminius tyrimus. Po šios bylos atsiranda pavojus kitam kraštutinumui – bus „*nueita į kitą kraštutinumą, kad visus reikia būtinai nuteisti*“. Prokurorai (-ės) taip pat svarstė, kad gali formuotis ir ydinga praktika, jog neapykantos atvejais negalės būti **mažareikšmiškumo** – „*fizinėj smurto artimoj aplinkoj, kada smūgiai suduodami [mažareikšmiškumas] gali būti, o [jei] žodine išraiška nusikaltimas, tai jau nebegali?*“.

Dalyviai (-ės) teigė, kad ateityje nauja teismų praktika padės **mažinti neapykantos veikų latentįškumą**. Pabrėžiama, kad „*teismų praktika formuojama byla po bylos*“ ir „*kuo daugiau bylų, kuo daugiau teisminių procesų, tuo geriau visai visuomenei, ir tuo pačiu ir teisėsaugos sistemai, ir teisės taikymo profesionalams*“. Prokurorai (-ės) pabrėžia, kad, jei neapykantos veikų statistika „padidės“, tai reikš, jog neapykantos nusikaltimai tapo mažiau latentiški, o ne nusikaltimų skaičiaus augimą. Prokurorai (-ės) teigė, kad **galimybė daryti įtaką teismų praktikai ir galimybės gilintis į labai įdomias bylas** galėtų motyvuoti teisėsaugos pareigūnus būti aktyvesniais tokiose bylose:

„Kad būtume šiose bylose aktyvesni, kad nepasitikėtume vien teisėjų sprendimais, apeliacija ir kasacija, turėtų būti prokurorų naudojamos priemonės, kad teismų praktika būtų formuojama pagal prokurorų skundus, o ne teismų sprendimus. Tai yra įdomūs nusikaltimai tiek teisės taikymo prasme, įrodinėjimo prasme. Tu gali formuoti teismų praktiką, ir kaip teisininkas turi galimybes daryti įtaką. Didžiausia motyvacija – įdomios bylos.“

Dalyviai pabrėžė, kad teisinio proceso (įrodinėjimo) prasme, neapykanta motyvuotų veikų bylos įdomumas galėtų būti panaudotas sudominti pareigūnus „*ieškot siūlo galo*“. Dalyviai (-ės) pabrėžė, kad **neapykantos veikų tyrimo procesas yra intriguojantis**, pvz., gali būti įdomu sekti tam tikrus įvykius ir stebėti fizinę ar elektroninę aplinką („*rytoj, vat, laukiam [kovo 11-osios šventės] ir žiūrėsime, kas čia bus, bus, nebus, kaip skanduos, neskanduos, prieš ką skanduos, už ką skanduos. [...] kaip teisininkui – tai neartas dirvonas, ši vieta labai įdomi ir motyvuot [gali]*“).